

Simbolurile sovietice și reconfigurarea universului cotidian din RSS Moldovenească în primii ani de ocupație sovietică (1940–1941, 1944–1953)

Adrian DOLGHI

Abstract

The article explains how communist and Soviet symbols reconfigured everyday life in the Moldavian SSR (1940–1941, 1944–1953), showing that they transcended their propagandistic function and became complex mechanisms of social and identity restructuring. The research remains relevant because these symbols persist in the post-Soviet space, and understanding contemporary identity dynamics in the Republic of Moldova requires examining them.

Using Mircea Eliade's theoretical framework regarding the sacred, hierophany, symbols, and myth, it is argued that Soviet symbols – the red star, the hammer and sickle, monuments, uniforms, rituals – functioned as a system of “secularised hierophanies”, substituting traditional religious and national symbols with a new political imaginary. The symbols were systematically incorporated into everyday life, architecture, education, and clothing, generating normative ideological conformity, but also strategies of tacit resistance in the private sphere.

The main conclusions highlight that the totalitarian regime exercised social control through both coercion and the manipulation of the symbolic realm, and that this symbolic oversaturation created a duality between public acceptance and discreet dissent. Soviet symbols in the Moldavian SSR were not merely decorative representations but active instruments of control, persuasion, and the transformation of the collective consciousness of a population subjected to forced and profound change. Beyond the decorative or propagandistic sphere, Soviet symbols functioned as sophisticated mechanisms for reconfiguring society, operating at multiple levels of everyday experience.

Keywords: Soviet symbols, secularised hierophanies, Moldavian SSR, collective identity, everyday life.

Introducere

În Uniunea Sovietică, simbolurile au constituit limbajul vizual al ideologiei comuniste, care penetra fiecare aspect al vieții cotidiene, având un rol esențial în construirea unei noi realități sociale și mentale. Simbolurile comuniste și sovietice, prezente în toate procesele sociale și politice din RSSM în anii 1940–1941 și 1944–1953, reprezentau instrumente esențiale pentru acceptarea și implementarea noii ordini sociale și politice. În prezentul studiu, ne propunem să analizăm influența

simbolurilor comuniste și sovietice asupra mentalității și vieții cotidiene ale populației RSSM, utilizând un cadru conceptual inspirat din operele lui Mircea Eliade despre simbol, mit și hierofanie, precum și din unele analize privind cultura materială și funcțiile simbolurilor sovietice. Opera lui M. Eliade ne permite să înțelegem, din punct de vedere etnologic, impactul simbolurilor comuniste și sovietice asupra mentalităților din viața de zi cu zi. Actualitatea cercetării rezidă în persistența acestor simboluri în spațiul postsovietic și în necesitatea de a înțelege dinamica identitară contemporană din Republica Moldova.

Simbolurile comuniste și sovietice fac parte dintr-un vast univers semiotic în care semnele vizuale, verbale și ritualice traduc ideologii, mituri politice și experiențe istorice. Ele funcționează ca puncte de condensare ale unor narațiuni despre clasă, stat, victorie sau modernizare și rămân active, chiar și resemantizate, în spațiul postsovietic. În plan teoretic, simbolul este definit ca un semn în care un conținut primar, concret, este folosit pentru a exprima un conținut secundar, mai abstract și valoros din punct de vedere cultural. Direcția simbolizării merge „de la concret la abstract”, iar simbolul se caracterizează prin polisemie, profunzime, necesitatea interpretării și încărcătură axiologică și ideologică, adesea cu funcție mobilizatoare asupra colectivităților¹. Simbolurile nu sunt simple convenții arbitrare: în majoritatea câmpurilor culturale, planul expresiei este motivat, legat prin asemănare, contiguitate sau alt tip de relație de planul conținutului².

În acest cadru general, *simbolurile comuniste* desemnează setul de semne asociate ideologiei comuniste ca doctrină universalistă a revoluției proletare: secera și ciocanul, steagul roșu, steaua roșie, embleme și insigne care reprezintă unitatea muncitorilor și țăranilor, internaționalismul și construirea unei lumi fără exploatare³. Analiza semiotică a secerii și a ciocanului evidențiază cum unelte de muncă foarte concrete sunt „ridicate” la rang de purtătoare ale unei idei abstracte – alianța claselor productive – și cum acest semn, plasat în centrul aparatului vizual al unui regim totalitar, capătă o putere formativă asupra percepțiilor și comportamentelor politice⁴. În iconografia comunistă din secolul XX, aceste motive au fost completate de steaua roșie și globul, formând un vocabular vizual

¹ Sergey G. Vorkachev, “Semiotics of Symbol according to the Data of the Russian Scientific Discourse,” *Research Result. Theoretical and Applied Linguistics*, 7, nr. 3 (2021): 3–14, <https://doi.org/10.18413/2313-8912-2021-7-3-0-1>.

² Ibidem, 3–14.

³ Nikša Sviličić and Predrag Maldini, “Visual Persuasion and Politics: Ideology and Symbols of the Totalitarian Regimes—Case Study: Hammer and Sickle,” *Collegium Antropologicum* 37, nr. 2 (2013): 569–82; Pierre Buton, “L’iconographie révolutionnaire en mutation,” *Cultures & Conflits*, nr. 91/92 (2013): 31–44; Sisi Qiu, “Analyzing the Revolutionary Visual Symbol System in China’s Hundred-Year Red Cartoon History Based on Computer Image Processing Technology,” *Journal of Combinatorial Mathematics and Combinatorial Computing* 127B (2025): 3127–39, <https://doi.org/10.61091/jcmcc127b-175>.

⁴ Nikša Sviličić and Predrag Maldini, “Visual Persuasion and Politics: Ideology and Symbols of the Totalitarian Regimes—Case Study: Hammer and Sickle,” *Collegium Antropologicum* 37, nr. 2 (2013): 569–82.

standardizat, reluat și adaptat în diverse faze ale stângii revoluționare⁵. *Simbolurile sovietice* reprezintă un câmp mai larg, care include și depășește repertoriul simbolurilor comuniste, fiind inspirate de acestea sau constituind extensii și dezvoltări ale acestora. Ele constituie „metanarațiunea” vizuală, lingvistică și spațială prin care regimul sovietic își transmite ideologia către populație, de la 1917 până la destrămarea Uniunii Sovietice⁶. În acest sens, putem vorbi de simboluri comuniste sovietice ca *simboluri totalitare* specifice regimului comunist din URSS.

Graeme Gill a construit analiza sa pornind de la o distincție conceptuală fundamentală între trei niveluri ale discursului politic sovietic: ideologia, metanarațiunea și mitul. Ideologia – marxism-leninismul – reprezenta fundamentul filozofic al regimului, prea abstract pentru a fi transmis direct populației⁷. De aceea, între ideologie și cetățeni s-a interpus metanarațiunea: „un corp de discurs care prezintă o formă simplificată a ideologiei și care constituie vehiculul de comunicare între regim și cei care trăiesc sub el”⁸. Mitul, la rândul său, furnizează blocurile constitutive ale metanarațiunii – șase mituri majore structurau viziunea sovietică, de la Revoluția din Octombrie și construirea socialismului până la victoria în război⁹.

Simbolurile sunt definite de Graeme Gill ca reprezentări ale unor idei complexe, capabile să simplifice – vizual sau lingvistic – concepte politice și să le proiecteze în spațiul public¹⁰. Ele nu sunt decorative, ci funcționale: „imaginea și alegoria pot înrădăcina o idee în conștiința oamenilor mult mai ușor și eficient decât ore întregi de educație politică”¹¹. Astfel, simbolismul apare ca o formă de prescurtare a programului de transformare revoluționară.

Graeme Gill identifică patru categorii majore de simboluri centrale ale metanarațiunii sovietice¹². Limbajul este catalogat drept „cel mai important vehicul al reprezentării simbolice”, deoarece este forma principală prin care ideile și conceptele pătrund în spațiul public¹³. Termeni precum *socialism*, *proletariat* sau *tovarăș* nu erau simple cuvinte, ci concepte încărcate emoțional, cu semnificații ideologice precise; până la sfârșitul anilor '20 ai sec. XX, limbajul bolșevic dominase complet sfera publică¹⁴. Artele vizuale – îndeosebi afișele

⁵ P. Buton, „L'iconographie révolutionnaire en mutation,” *Cultures & Conflits*, nr. 91/92 (2013): 31–44.

⁶ Graeme Gill, *Symbols and Legitimacy in Soviet Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011); Michael Hurst, „*Symbols and Legitimacy in Soviet Politics*,” *Europe-Asia Studies* 64, nr. 10 (2012): 1938–39, <https://doi.org/10.1080/09668136.2012.730872>.

⁷ Graeme Gill, *Symbols and Legitimacy in Soviet Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), 2–3.

⁸ Ibidem, 3.

⁹ Ibidem, 4–5.

¹⁰ Ibidem, 5.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, 6–16.

¹³ Ibidem, 6.

¹⁴ Ibidem, 269.

politice – au avut un rol esențial, mai ales în contextul analfabetismului ridicat din anii de dinaintea anilor '30 ai sec. XX. Primele afișe politice au apărut pe străzi în august 1918, iar în primii trei ani au fost produse circa 3 100 de modele diferite de aproximativ 450 de organizații¹⁵. Centralizarea producției în 1931, sub supravegherea directă a Comitetului Central al PC(b) din toată Uniunea, a impus o standardizare completă a imaginilor și a temelor¹⁶. Mediul fizic – arhitectura, denumirile străzilor și ale piețelor, marile proiecte industriale – constituia „partea materială opusă a limbajului”: Moscova a fost transformată într-un imens șantier de reprezentare simbolică a regimului¹⁷. Orașe noi, precum Magnitogorsk, încarnau, prin simpla lor existență, progresul sovietic. Ritualul, definit drept „orice comportament simbolic standardizat social, repetitiv și semnificativ”¹⁸, cuprindea paradele, sărbătorile politice și ceremoniile care mobilizau colectiv populația, conferind trup vizibil miturilor metanarațiunii.

Impactul acestui ansamblu simbolic era unul de legitimare¹⁹. Graeme Gill arată că metanarațiunea a servit regimului drept instrument central de autoritate, articulând succesiv legitimări de tip ideocratic, teleologic, carismatic și performativ, în funcție de epocă. Sub Stalin, legitimarea carismatică personalizată a dominat²⁰, în timp ce în perioada Brejnev accentul s-a deplasat spre performanță și legalitate instituțională²¹. Erodarea metanarațiunii sub Gorbaciov – prin abandonarea comunismului ca scop teleologic și recunoașterea pluralismului – a dus la prăbușirea arhitecturii simbolice întregi și, implicit, a sistemului²². Astfel, simbolurile sovietice cuprind atât emblemele oficiale – drapelul roșu cu secera, ciocanul și steaua, stema de stat –, cât și figurile tipizate ale muncitorului, țărănimii colectivizate, soldatului victorios, portretele liderilor, imaginile fabricilor, ale construcțiilor gigantice sau ale cuceririi spațiului cosmic²³. Acestea formează un „limbaj vizual al puterii” prin care regimul se proiecta drept modern, victorios și civilizator²⁴.

¹⁵ Ibidem, 11.

¹⁶ Ibidem, 12.

¹⁷ Ibidem, 14.

¹⁸ Ibidem, 15.

¹⁹ Ibidem, 264–282.

²⁰ Ibidem, 265–266.

²¹ Ibidem, 266.

²² Ibidem, 262–263.

²³ Graeme Gill, *Symbols and Legitimacy in Soviet Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011); Laurent, N. and Bonnell, V. (1998). *Iconography of Power. Soviet Political Posters under Lenin and Stalin. Mouvement Social*, pp. 173. doi: 10.2307/3779641; Y. Erokhina și A. Soboleva, “Semiotic and Legal Analysis of the Visual Representation of Russian National Flags,” *Journal of Russian Law* 14 (2019): 26–57, <https://doi.org/10.35427/2073-4522-2019-14-6-erokhina-soboleva>; N. Kustov, “Visual Language of the Space Race: A Semiotic Analysis of the Identity of US and USSR Missions,” *Manuscript*, 2025, <https://doi.org/10.30853/mns20250111>.

²⁴ Y. Erokhina și A. Soboleva, “Semiotic and Legal Analysis of the Visual Representation of Russian National Flags,” *Journal of Russian Law* 14 (2019): 26–57; N. Kustov, “Vi-

În propaganda grafică revoluționară și, apoi, în arta politică de masă, simbolurile comuniste au fost organizate într-un sistem coerent de semnificații. Studiul despre iconografia revoluționară arată că secolul XX a cunoscut atât continuități grafice (repetarea obsesivă a secerii, ciocanului, stelei), cât și inovații simbolice în valurile ulterioare ale stângii radicale²⁵. În China, de exemplu, analiza semiotică a „simbolurilor roșii” evidențiază un set de șapte motive dominante – drapel, emblemă, roată dințată, stea cu cinci colțuri, spic de grâu, ciocan și seceră – care, prin culoare (roșu intens) și formă, codifică pasiunea revoluționară, munca industrială și agricolă, conducerea partidului și roadele construcției socialiste²⁶. Acest tipar confirmă caracterul transnațional al iconografiei comuniste, care circula și se adaptează, păstrând totodată nucleul semnificațiilor ideologice.

Dacă pentru simbolurile comuniste accentul cade pe doctrină și pe lupta de clasă, simbolurile sovietice s-au articulat tot mai mult în jurul legitimității statului și al miturilor istorice. Analizele asupra drapelului roșu sovietic arată cum acesta, consacrat ca simbol al suveranității statului și al „uniunii indestructibile a muncitorilor și țăranilor în lupta pentru comunism”, a ajuns să întrerupe atât victoria internațională a proletariatului, cât și marile realizări industriale și militare ale URSS²⁷. Adăugarea stelei cu cinci colțuri – semn al unității proletariatului de pe cele cinci continente – și a secerii cu ciocanul a întărit, la nivel vizual, ideea unei misiuni istorice globale a comunismului²⁸.

Propaganda vizuală din perioada leninistă și stalinistă din URSS, analizată de N. Laurent și V. Bonnell, arată cum aceste simboluri se combinau cu figuri umane standardizate – muncitorul, țăranca de colhoz, liderii, „dușmanii de clasă” – pentru a produce noi „icoane” politice, recognoscibile pentru publicul obișnuit cu tradiția ortodoxă și cu arta țaristă²⁹. Repetarea sistematică a acestor imagini, plasarea lor în spații publice și în presa ilustrată, integrarea în ritualurile de sărbătoare au transformat simbolurile comuniste și sovietice în instrumente cotidiene de modelare a mentalităților³⁰.

sual Language of the Space Race: A Semiotic Analysis of the Identity of US and USSR Missions,” *Manuscript*, 2025.

²⁵ P. Buton, “L’iconographie révolutionnaire en mutation,” *Cultures & Conflits*, nr. 91/92 (2013): 31–44.

²⁶ Sisi Qiu, “Analyzing the Revolutionary Visual Symbol System in China’s Hundred-Year Red Cartoon History Based on Computer Image Processing Technology,” *Journal of Combinatorial Mathematics and Combinatorial Computing* 127B (2025): 3127–39.

²⁷ Y. Erokhina și A. Soboleva, “Semiotic and Legal Analysis of the Visual Representation of Russian National Flags,” *Journal of Russian Law* 14 (2019): 26–57.

²⁸ Y. Erokhina și A. Soboleva, “Semiotic and Legal Analysis of the Visual Representation of Russian National Flags,” *Journal of Russian Law* 14 (2019): 26–57; N. Sviličić and Predrag Maldini, “Visual Persuasion and Politics: Ideology and Symbols of the Totalitarian Regimes—Case Study: Hammer and Sickle,” *Collegium Antropologicum* 37, nr. 2 (2013): 569–82.

²⁹ N. Laurent și V. Bonnell, “Iconography of Power: Soviet Political Posters under Lenin and Stalin,” *Mouvement Social*, nr. 173 (1998): 157–174, <https://doi.org/10.2307/3779641>.

³⁰ N. Laurent și V. Bonnell, “Iconography of Power: Soviet Political Posters under Lenin and Sta-

În spațiul postsovietic, simbolurile sovietice au continuat să aibă un rol major în definirea identității național-statale. Analiza asupra „unității civilizationale” arată că numeroase state din fosta URSS păstrează în emblemele lor elemente sovietice (culori, stele, spice, roți dințate), semn că simbolurile respective continuă să fie asociate cu realizările trecutului – victoria în „Marele Război pentru Apărarea Patriei”, industrializarea, siguranța socială și „prietenia popoarelor”³¹. În Rusia, cercetările evidențiază o „deideologizare” a simbolurilor sovietice, adică o distanțare treptată de ideologia comunistă: pentru mulți, ele nu mai sunt trăite în primul rând ca marcă a comunismului, ci ca expresie a unei civilizații aparte, a „lumii ruse”, în care tradițiile imperiale și cele sovietice se împletesc într-o singură narațiune istorică³². Simbolurile devin astfel suporturi pentru un prestigiu identitar proiectat în trecut, necesar într-un prezent perceput ca lipsit de realizări comparabile.

Această mutație are și o dimensiune juridică și una semiotică. Analizele despre regimul legal al drapelelor arată că simboluri precum steagul roșu sovietic sau tricolorul actual al Rusiei pot purta simultan semnificații diferite pentru grupuri diferite de populație; își pot schimba conotațiile în timp, pot acumula noi straturi de sens sau își pot pierde parțial semnificațiile originare³³. Din punct de vedere semiotic, steagul roșu, insignele cu secera și ciocanul, monumentele sau chiar icoanele sovietice sunt „semne motivate” care au traversat mai multe regimuri de semnificație: de la propagandă militantă la relicve istorice, de la obiecte de cult politic la „lucruri vechi” tratate cu suspiciune sau venerație în funcție de ideologiile semiotice dominante în comunități³⁴.

În același timp, clasificările propuse de cercetarea semiotică ajută la înțelegerea internă a sistemului de simboluri. Un studiu asupra graficii propagandistice

lin,” *Mouvement Social*, nr. 173 (1998): 173; Graeme Gill, *Symbols and Legitimacy in Soviet Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2011); E. Fedosov, “The Evolution of Graphics in Newspaper Holiday Issues in the Soviet Ukraine (1953–1984),” *Rusin* 69 (2022): 241–70, <https://doi.org/10.17223/18572685/69/15>.

³¹ S. Malchenkov, “Civilizational Unity of the Post-Soviet States: Symbolic Components,” *Contemporary Philosophical Research* 3 (2023): 102–11, <https://doi.org/10.18384/2949-5148-2023-3-102-111>.

³² S. Malchenkov, “Civilizational Unity of the Post-Soviet States: Symbolic Components,” *Contemporary Philosophical Research* 3 (2023): 102–11; V. Titov, “The Role of Soviet Symbols in the National-State Identity Formation of the Russians,” *Transbaikal State University Journal* 27, nr. 3 (2021): 82–86, <https://doi.org/10.21209/2227-9245-2021-27-3-82-86>.

³³ Y. Erokhina și A. Soboleva, “Semiotic and Legal Analysis of the Visual Representation of Russian National Flags,” *Journal of Russian Law* 14 (2019): 26–57.

³⁴ S. Vorkachev, “Semiotics of Symbol According to the Data of the Russian Scientific Discourse,” *Research Result. Theoretical and Applied Linguistics* 7, nr. 3 (2021): 3–14, <https://doi.org/10.18413/2313-8912-2021-7-3-0-1>; D. S. Antonov și A. V. Zavialova, “Soviet Icons and Semiotic Ideologies: What Guides People When They Guide Icons,” *State, Religion and Church in Russia and Worldwide* 42, nr. 3 (2024): 136–63, <https://doi.org/10.22394/2073-7203-2024-42-3-136-163>.

contemporane distinge între simboluri „tradiționale”, „inovative” și „situaționale”³⁵. Aplicată universului comunist și sovietic, această tipologie permite să se vadă că secera și ciocanul, steagul roșu, steaua roșie sau figura muncitorului sunt simboluri tradiționale, cristalizate în timp prin repetare; inovațiile apar atunci când aceste semne sunt combinate cu forme noi (de exemplu, reinterpretări ale tridentului, ale logourilor comerciale sau ale motivelor naționale, ori reciclarea arhetipurilor religioase în postere sovietice)³⁶.

Privite din perspectivă semiotică, simbolurile comuniste și sovietice nu pot fi separate nici de strategiile de persuasiune vizuală ale regimurilor totalitare comuniste, nici de modul în care sunt resemantizate după căderea acestora. Analiza semiotică a secerii și ciocanului, ca simboluri „tipice” ale comunismului, demonstrează cum un singur semn, explicat prin componentele sale (semn, obiect, interpretant) și prin subdisciplinele semioticii (semantică, pragmatică, sintactică), poate organiza întregi câmpuri de percepție și de comportament politic, în special atunci când este susținut de un aparat coercitiv, de ritualuri publice și de un mediu saturat de imagini similare³⁷. În post-socialism, procesul de kitschificare și utilizare memetică a simbolurilor produce o relativizare și o pluralizare a sensurilor: aceleași imagini pot declanșa nostalgie, sarcasm, mândrie sau respingere, în funcție de generație, de context național și de experiență personală³⁸.

Concepția lui Mircea Eliade referitoare la simbol și relevanța ei pentru cercetarea simbolurilor sovietice

Din perspectiva operei lui Mircea Eliade, rolul simbolurilor în societatea comunistă sovietică poate fi analizat pe mai multe planuri, deși el nu a tratat în mod special particularitățile unui asemenea context de funcționare a simbolurilor, ci, mai degrabă, a oferit instrumente teoretice pentru interpretarea funcției simbolurilor în orice societate, inclusiv în una care își propunea, oficial, să anuleze

³⁵ T. Bojko, “Znakovo-sympvolichni systemy yak kulturni kody: upiznavanist’ ta vzaïemodija simvoliv,” *Demuirh: idei, tehnologii, perspektivy dizajnu* 5, nr. 2 (2022): 171–87, <https://doi.org/10.31866/2617-7951.5.2.2022.266900>.

³⁶ G. Calhoun, “*Saints into Soviets: Russian Orthodox Symbolism and Soviet Political Posters*,” PhD diss., ScholarWorks@Georgia State University, 2014; T. Bojko, “Znakovo-sympvolichni systemy yak kulturni kody: upiznavanist’ ta vzaïemodija simvoliv”; Sisi Qiu, “Analyzing the Revolutionary Visual Symbol System in China’s Hundred-Year Red Cartoon History Based on Computer Image Processing Technology,” *Journal of Combinatorial Mathematics and Combinatorial Computing* 127B (2025): 3127–39, <https://doi.org/10.61091/jcmcc127b-175>.

³⁷ Nikša Sviličić și P. Maldini, “Visual Persuasion and Politics: Ideology and Symbols of the Totalitarian Regimes-Case Study: Hammer and Sickle,” *Collegium Antropologicum* 37, nr. 2 (2013): 569–582.

³⁸ N. Fischer, “Washing Machine Races, Gulag Pizza, and McLenin Kitsch-ification in Post-Socialist Hungary,” *Ethnos* 82 (2017): 331–65, <https://doi.org/10.1080/00141844.2015.108074>; Dmitry A. Kostoglotov, “Soviet Visual Symbols in Internet Memes,” *Observatory of Culture* 19, nr. 5 (2022): 460–66, <https://doi.org/10.25281/2072-3156-2022-19-5-460-466>.

sacru și simbolică tradițională. Instrumentele sale teoretice, dezvoltate în lucrări precum „Tratat de istorie a religiilor”³⁹, „Imagini și simboluri”⁴⁰ sau „Sacru și profanul”⁴¹ pot fi folosite pentru a explica rolul simbolurilor și în acest context.

Mircea Eliade afirma că simbolurile religioase reprezintă forme fundamentale de constituire a mentalității, de organizare a vieții și de coeziune a comunităților. În societatea comunistă sovietică, programul oficial era unul de desacralizare: eliminarea practicilor religioase, demolarea bisericilor și interzicerea manifestărilor tradiționale. Abordat din perspectiva teoriilor lui M. Eliade, acest proces relevă o criză profundă de concepere a sensului vieții la nivel individual și colectiv, deoarece omul, chiar și atunci când trăiește în modernitate sau într-un regim ateu, nu poate elimina definitiv din structurile sale mentale funcționarea simbolurilor. Societatea sovietică, deși se declara ateistă, a avut nevoie de simboluri pe care le folosea cu intenția de a-și legitima și de a-și consolida identitatea colectivă. Chiar dacă regimul comunist sovietic a încercat să elimine religia, nu a putut anula funcția simbolică din cultură⁴².

Sistemul sovietic nu s-a mulțumit să guverneze doar prin forță și lege. El a căutat ceva mai profund și mai durabil: să ocupe locul pe care religiile și miturile fondatoare îl ocupaseră în conștiința colectivă de-a lungul mileniilor. Cartea lui Gheorghe Poceptov, *Omul totalitar. Schițe de simbolism și mitologie totalitară* demonstrează că simbolistica comunistă sovietică – steaua roșie, secera și ciocanul, steagurile roșii, statuile lui Lenin, mausoleul, paradele – nu a reprezentat o simplă ornamentică propagandistică, ci a îndeplinit o funcție structurală analogă celei a simbolurilor religioase și mitice: sacralizarea ordinii noi și delegitimarea oricărei alte ordini posibile. Aceste idei confirmă viabilitatea aplicării concepției expuse în lucrările lui M. Eliade, cu referire la sacru și profan, simboluri și mituri pe care autorul le citează în cercetarea simbolurilor comuniste și sovietice.

Poceptov arată că spațiul-timpul totalitar se împărțea în *neutru* și *sacral*⁴³. Acolo unde viața individuală intra în contact cu statul, simbolizarea devenea prioritară. „Zilele roșii de calendar” - 1 mai, 7 noiembrie - structurau sacru prin parade, demonstrații și transformarea vizuală a spațiului urban. Steagurile, florile, portretele liderilor marcau pozitiv spațiul sacral, iar orice abatere era reprimată⁴⁴.

Mausoleul, statuile și „camerele leniniste” conservau sacralitatea zilnic, ca un „foc etern” menit să se reverse în masă la marile sărbători⁴⁵. Poceptov invocă explicit

³⁹ Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, ed. a 6-a (București: Humanitas, 2017).

⁴⁰ Mircea Eliade, *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios* (București: Humanitas, 1994).

⁴¹ Mircea Eliade, *Sacru și profanul* (București: Humanitas, 2005).

⁴² A. Dolghi, „Viziuni asupra cotidianului în opera științifică și literară a lui Mircea Eliade,” in *Probleme sensibile și controversate ale societății contemporane: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională, Chișinău, 25–26 octombrie 2024*, ed. Valentina Ursu și Larisa Noroc (Chișinău: CEP UPSC, 2025), 238–46.

⁴³ Georhii Pocheptsov, *Totalitarna liudyna: Narysy totalitarnoho symvolizmu i mifolohii* (Kyiv: Dukh i Litera, 2024), 9.

⁴⁴ Ibidem, 10.

⁴⁵ Ibidem, 18.

modelul creștin: vizualizarea lui Stalin repeta iconografia Madonei cu Pruncul sau a lui Hristos cu apostolii, iar mausoleul corespundea moaștelor sfinților⁴⁶. Autorul identifică „*legea multiplicării*”: simbolurile totalitare trebuiau repetate și reproduse pe toate canalele de comunicare⁴⁷. Aceasta nu era întâmplătoare – repetarea arhetipului, potrivit lui Mircea Eliade, era singura modalitate de a atinge sacrul: „obiectul sau acțiunea devin reale doar în măsura în care imită sau repetă un arhetip”⁴⁸. Parada era astfel un ritual de refondare anuală a lumii, iar participantul era transportat în *momentul sacral al fondării – timpul mitic* al „Revoluției din Octombrie”⁴⁹.

Prin înlocuirea Anului Nou cu aniversarea Revoluției, a Sfintei Treimi cu triada Lenin–partid–popor, a sfințelor moaște cu trupul îmbălsămat al lui Lenin, sistemul sovietic a realizat exact ceea ce orice mit fondator realizează: a inaugurat o nouă ordine a lumii, delegitimând simbolismul anterior - religios sau național - și substituindu-l cu propriul său panteon sacru. Mircea Eliade consideră că simbolurile nu sunt simple semne, ci „hierofanii”, adică manifestări (revelări) ale unei realități profunde, sacre, care conferă sens și coerență lumii⁵⁰. „«Sacrul» este un element al structurii conștiinței, nu un simplu stadiu în istoria acesteia. Desacralizarea caracteristică societăților noastre contemporane reprezintă mai degrabă o camuflare a sacrului în profan”⁵¹. Aplicând teoriile lui M. Eliade la analiza politicilor sovietice în domeniul vizat, se constată că, deși simbolurile și ritualurile religioase au fost persecutate și interzise, nevoia de simbolism nu a dispărut. Statul sovietic a produs simboluri proprii, iar pe altele le-a adaptat necesităților ideologice (steaua roșie, secera și ciocanul, drapele pentru diverse organizații și pentru diverse situații, cântece, sloganuri precum „Proletari din toate țările, uniți-vă!”), care au marcat momente esențiale, cu scopul de a crea coeziune și de a da sens existenței cotidiene, „sacralizând” ideologia comunistă. Aceste simboluri au funcționat ca „hierofanii secularizate”, canalizând nevoia de sacru a colectivității spre o nouă „religie politică”⁵². Astfel, statul a creat un univers de simboluri, menit să înlocuiască vechile mituri religioase cu mituri și ritualuri ale noii ordini.

Prin simboluri, statul sovietic a mitizat evenimente istorice (Revoluția din Octombrie, victoria în al Doilea Război Mondial) și imagini ale liderilor (Lenin, Stalin)⁵³, transformându-le în modele arhetipice, conform teoriei eliadiene despre

⁴⁶ Ibidem, 47.

⁴⁷ Ibidem, 41.

⁴⁸ Ibidem, 53.

⁴⁹ Ibidem, 55, 61.

⁵⁰ Adrian Boldișor, *Mircea Eliade. Afinități elective* (Craiova: Editura Mitropolia Olteniei, 2024), 77, 79.

⁵¹ „Al doilea interviu cu Mircea Eliade: Treptele unei aventuri spirituale,” in *Mircea Eliade: întâlnirea cu sacrul*, ed. Maria Birlea (București: Vremea, 2017), 28–29.

⁵² Vladimir Tismăneanu, *Perversa sinteză: Despre fascizarea comunismului românesc* (Cluj-Napoca: Centrul de Studii Transdisciplinare, 2015), <https://contributors.ro/perversa-sinteza-despre-fascizarea-comunismului-romanesc/> (accesat: 16.02.2026).

⁵³ I. E. Rogaeva and Dmitry N. Shevelev, “‘The Basic Ideas Will Be Established, and Uprooting Them Will Not Be Easy’: Images and Symbols of the Russian Civil War (1917–1922)

reactualizarea mitului în istorie. Aceste simboluri nu doar că decorau spațiul public, ci erau și instrumente de „violență simbolică”, impunând o viziune unică asupra lumii.

M. Eliade a remarcat în opera sa că sistemele totalitare foloseau simbolurile pentru a uniformiza gândirea și a elimina diferențele individuale, creând o „lume duplicitară”, unde orice abatere de la normă devenea periculoasă⁵⁴. În URSS, simbolurile sovietice erau omniprezente – în școli, pe străzi, în mass-media – și funcționau ca repere obligatorii ale apartenenței și ale loialității față de stat. Orice desacralizare sau reinterpretare a acestor simboluri era considerată sabotaj sau erezie și era pedepsită sever.

Lucrările lui M. Eliade demonstrează că simbolurile pot funcționa și ca „mesaje de salvare camuflate”, oferind individului posibilitatea evadării din sistem prin artă, imaginație sau inițiere⁵⁵. Chiar și într-o societate opresivă, simbolurile pot păstra un sens ascuns, accesibil doar celor care știu să le descifreze, ceea ce explică și rezistența culturală sau subversivă din unele opere artistice și literare ale epocii.

Constatăm că statul sovietic a folosit simbolurile nu doar ca instrumente de propagandă, ci și ca „hierofanii”, menite să restructureze realitatea, să mitizeze prezentul, să controleze mentalitatea colectivă, impunându-i un nou imaginar și substituind sacral religios cu sacral politic. Prin asemenea manevre, puterea totalitară era consolidată. Simbolurile sovietice, promovate obsesiv, serveau nu doar la crearea identității colective, ci și ca instrument de legitimare și control. Orice critică adresată acestor simboluri era percepută ca un atentat la ordinea „sacralizată” a statului.

Opera lui Eliade devine relevantă pentru înțelegerea societăților comuniste prin analiza miturilor, simbolurilor, ideologiilor și tradițiilor inventate. Regimurile totalitare au încercat să controleze percepția realității prin construcția unor narațiuni alternative, înlocuind sensurile religioase ale sacralității cu cele ideologice, ceea ce a generat noi forme de identitate⁵⁶. Analiza simbolurilor sovietice permite înțelegerea mecanismelor prin care regimul totalitar comunist a creat noi sensuri, mentalități și identități.

Implementarea simbolurilor sovietice în RSS Moldovenească

Primii ani ai ocupației sovietice (1940–1941, 1944–1953) au reprezentat o etapă de transformare radicală pentru teritoriul RSS Moldovenești. Autoritățile

in the Past and Present,” *Imagologiya i komparativistika* 23 (2025): 324–51, <https://doi.org/10.17223/24099554/23/16>; Jonathan Brunstedt, *The Soviet Myth of World War II: Patriotic Memory and the Russian Question in the USSR* (Cambridge: Cambridge University Press, 2021), <https://doi.org/10.1017/9781108595773>; Alexander McConnell, “The Soviet Myth of World War II: Patriotic Memory and the Russian Question in the USSR, by Jonathan Brunstedt,” *The Soviet and Post-Soviet Review* 50, nr. 2 (2023): 187–95, <https://doi.org/10.30965/18763324-bja10076>.

⁵⁴ D. Ruști, *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade*, ed. IV (București: Polirom, 2018), 33.

⁵⁵ “Al treilea interviu cu Mircea Eliade. Camuflarea sacralului,” în *Mircea Eliade: întâlnirea cu sacralul* (București: Vremea, 2017), 30–32.

⁵⁶ Mircea Eliade, *Profetism românesc*. Vol. 1 (București: Editura „Roza Vânturilor”), 139–151.

sovietice au demarat un amplu proces de „sovietizare” a regiunii, care a inclus colectivizarea agriculturii, industrializarea, reprimarea elementelor „dușmănoase” și implementarea unui nou sistem cultural și educațional⁵⁷.

Simbolurile oficiale de stat ale RSS Moldovenești – stema și drapelul – au fost adoptate concomitent cu Constituția RSS Moldovenești, la data de 10 februarie 1941, iar imnul a fost aprobat ulterior, la 6 februarie 1944⁵⁸. Conform reglementărilor juridice din RSSM, aceste însemne trebuiau utilizate în cadrul evenimentelor oficiale și al sărbătorilor, fiind obligatorie instalarea lor pe instituțiile publice, alături de simbolurile de stat ale Uniunii Sovietice, ca manifestare clară a relației ierarhice dintre republica unională și puterea centrală sovietică. Pe lângă simbolurile oficiale de stat, societatea din RSSM din perioada studiată era impregnată de numeroase simboluri sovietice cu rol propagandistic, care au contribuit la consolidarea ideologiei dominante și la formarea așa-numitului „om sovietic”. Implementarea sistematică a acestor simboluri în spațiul public a constituit o componentă esențială a strategiei regimului pentru a-și asigura acceptarea și pentru a facilita procesul complex de transformare sociopolitică a societății „moldovenești”. Astfel, înzestrate cu funcții decorative în spațiul public și privat, simbolurile sovietice au reprezentat, în același timp, mecanisme de control social, instrumente de propagandă ideologică și mijloace de construire a unei noi identități colective.

Unul dintre primele obiective ale regimului totalitar comunist a fost transformarea spațiului public din RSS Moldovenească prin introducerea simbolurilor sovietice. Monumentele și edificiile care aminteau de perioada românească au fost demolate sau modificate, fiind înlocuite cu monumente dedicate eroilor sovietici și liderilor comuniști⁵⁹. În acest context, simbolurile sovietice au avut scopul de a legitima noul regim și de a marca ruptura cu perioada interbelică din România. Ele au fost introduse sistematic în toate sferele vieții publice și private, de la arhitectură și monumente până la obiecte de uz cotidian.

Fațadele clădirilor publice erau decorate cu basoreliefuli care reprezentau, de obicei, imagini patetice, erau inscripționate cu lozinci cu apeluri comuniste,

⁵⁷ V. Pasat, *RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940–1953)* (Chișinău: Cartier, 2011); A. Dolghi, „Sovietizarea vieții cotidiene în RSS Moldovenească (1944–1953),” în *Istorie, cultură și cercetare*, vol. III (Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2019), 243–263.

⁵⁸ „Constitutsiia (Osnovnoi Zakon) Moldavskoi Sovetskoi Sotsialisticheskoi Respubliki,” în *Gosudarstvenno-Pravovye Akty Moldavskoi SSR (1924–1941 gg.)*, comp. A. V. Surilov (Kishinev: Kartia Moldoveniaskă, 1963), 153–73; A. V. Surilov, *Istoriia gosudarstva i prava MSSR (1917–1958)* (Kishinev: Stiința, 1961); Silviu Andrieș-Tabac, „Simbolurile de stat ale Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești: stema, steagul, imnul,” în *Panorama comunismului în Moldova sovietică: context, surse, interpretări*, (Iași: Polirom, 2019), 244–274.

⁵⁹ Gh. Nicolaev, „Politici comemorative sovietice în RSS Moldovenească prin monumente de istorie și sculpturi monumentale (1944–1990),” *Revista de Istorie a Moldovei* 92, nr. 4 (2012): 59–82; Elena Goreanu, „Sculptura monumentală a Chișinăului moștenită din perioada sovietică (1944–1991) în contextul patrimoniului cultural-național al Republicii Moldova,” în *Noi tendințe în protecția și promovarea patrimoniului cultural, național și european* (Chișinău: Institutul de Cultură, 2013), 104–8.

iar scările erau largi, iar holurile spațioase, pentru a-i impresiona și a-i domina pe cei care intrau și pentru a reflecta idealul comunist, care pretindea a fi considerat măreț. Blocurile de locuințe, deși aparent uniforme și austere, purtau, de asemenea, amprente simbolismului sovietic. Piețele centrale ale orașelor au fost redenumite (de exemplu, Piața Biruinței din Chișinău), iar în spațiile acestora au fost amplasate statui ale liderilor comuniști, în special ale lui Lenin. Aceste monumente nu erau doar elemente decorative, ci puncte de referință simbolice, care marcau prezența puterii sovietice și ofereau locuri pentru ceremoniile publice.⁶⁰ Stradă de stradă, cartier de cartier, simbolurile vechiului regim au fost înlocuite cu cele noi. Numele străzilor au fost schimbate pentru a reflecta personalități și evenimente din panteonul comunist sovietic: strada Lenin, strada Marx, strada 28 Iunie (data „eliberării” Basarabiei de către trupele sovietice în 1940) etc.

Pe clădirile administrative, școli, fabrici și alte instituții publice era obligatoriu să fie arborat drapelul roșu, să fie instalată stema URSS și să fie afișate portretele liderilor comuniști. Aceste simboluri erau expuse permanent sau erau instalate temporar cu ocazia sărbătorilor sovietice. Orașele sovietice nu erau doar aglomerări de clădiri – erau manifestări din beton, piatră și oțel. Fiecare bulevard larg, fiecare piață monumentală, fiecare bloc de locuințe erau concepute nu doar pentru funcționalitate, ci și pentru a transmite un mesaj. Arhitectura sovietică a fost unul dintre cele mai vizibile și durabile moduri prin care simbolurile totalitare au fost încorporate în viața de zi cu zi⁶¹.

În centrul fiecărui oraș important se afla o piață a puterii, dominată de statuia lui Lenin, de clădiri administrative masive și de panouri propagandistice. Aceste spații erau scene pentru parade, mitinguri și ritualuri colective. Palatele Culturii, prezente aproape în fiecare oraș, serveau pentru organizarea de spectacole, dar mai mult reprezentau temple seculare ale ideologiei, împodobite cu fresce care ilustrau muncitori eroizați, mozaicuri cu stele roșii și coloane inspirate din arhitectura clasică, reinterpretate în cheie socialistă. Simbolurile comuniste și sovietice, prin utilizarea lor pe larg în arhitectură, au fost încastrate în însăși structura vieții urbane. Ele nu puteau fi ocolite, ignorate sau uitate. Fiecare clădire, fiecare spațiu public devenea o lecție de istorie, o reafirmare a valorilor regimului⁶². Astfel, spațiul construit devenea un actor activ în procesul de formare a conștiinței colective comuniste.

Arhitectura și sculptura monumentală din RSS Moldovenească reprezentau instrumente deliberate de transformare socială și culturală, puse în slujba unui proiect politic bine definit: crearea „omului sovietic”. Monumentele și sculpturile ridicate în această perioadă îndeplineau o funcție ideologică explicită. Ele glorificau evenimente și personalități legate de istoria Rusiei și a statului sovietic. Statuile lui Vladimir Lenin, ale lui Serghei Lazo, busturile conducătorilor de

⁶⁰ *Sovetskaya Moldavia* (Chișinău: Gosizdat Moldavii, 1957), 43.

⁶¹ *Ibidem*, 75, 93.

⁶² A. Kolotovkin, S. Chojchet, I. Eltman, *Arkitektura Sovetskoi Moldavii* (Moskva: Strojizdat, 1987), 59, 66, 68, 71.

partid, ale comandanților Armatei Roșii etc. transformau spațiul public într-un decor propagandistic, prin compoziții complexe alcătuite din personaje istorice și simboluri, menite să legitimeze ocupația sovietică și să normalizeze noua ordine politică în conștiința populației. În primii zece ani postbelici, întreaga activitate monumentalistică era supusă unui control centralizat extrem de rigid, exercitat de la Moscova. Procedurile de proiectare, executare și înălțare a monumentelor nu lăsau loc inițiativei locale, iar eforturile principale ale autorităților vizau, în primul rând, comemorarea soldaților sovietici căzuți în război — un cult al eroilor militari care servea, totodată, la consolidarea narațiunii despre „eliberarea” Moldovei de către Armata Roșie⁶³.

Un exemplu revelator îl constituie soarta statuii lui Ștefan cel Mare. Readusă din România în 1945, inaugurarea ei oficială a fost dedicată intrării Armatei Roșii în Chișinău. Mai mult, statuia a fost mutată în adâncul Grădinii Publice tocmai pentru a nu diminua vizual grandoarea pieței centrale, unde, în 1949, a fost ridicat monumentul lui Lenin. Această deplasare simbolică nu era întâmplătoare: domnitorul moldovean era, practic, eclipsat de liderul sovietic, iar ierarhia spațiului urban reflecta cu precizie ordinea valorilor impuse de regim. Cele câteva monumente cu tematică nonmilitară ridicate în această perioadă confirmă aceeași logică. Monumentul lui Lenin din Piața Biruinței, inaugurat în 1949, și cele două monumente dedicate lui Grigore Kotovski – unul la Hâncești, celălalt, ecvestru, la Chișinău – perpetuau figuri ale panteonului sovietic și revoluționar. Chiar și atunci când sculptorii apelau la surse de inspirație din marea artă universală, o făceau în serviciul glorificării unui personaj al revoluției bolșevice, nu al valorilor culturale universale ca atare⁶⁴. Utilizarea simbolurilor sovietice în spațiul public al RSS Moldovenești nu era un simplu act artistic sau comemorativ. Era o strategie coerentă de remodelare a memoriei colective, prin care trecutul local era marginalizat, iar identitatea sovietică era impusă ca singura referință legitimă. Monumentele deveneau astfel adevărate instrumente ale ingineriei sociale, menite să ancoreze în cotidianul vizual al cetățenilor valorile, eroii și miturile unui sistem politic străin de tradițiile și aspirațiile populației autohtone.

Simbolurile sovietice în locuință și vestimentație

Integrarea simbolurilor sovietice în spațiul privat și în vestimentația cotidiană a cetățenilor din RSS Moldovenească reprezintă un fenomen complex, reflectând mecanismele prin care ideologia oficială a reușit să pătrundă în cele mai intime sfere ale vieții individuale. Deși teoretic spațiul privat ar fi trebuit să rămână o zonă de autonomie personală, în practică, simbolică regimului s-a infiltrat sistematic în locuințe și în aspectul personal al cetățenilor sovietici.

⁶³ Valentina Ursu, *Politica culturală în RSS Moldovenească, 1944–1956* (Chișinău: Pontos, 2013), 143–145.

⁶⁴ Ibidem.

Analizând fotografiile cuprinse în cartea „Sovetskaia Moldavia”, publicată în anul 1957 de Editura de Stat a Moldovei⁶⁵ precum și cele adunate în muzee și arhive din Republica Moldova, incluse în studiul „Viața cotidiană în RSS Moldovenească (1944–1961): Studiu de istorie și antropologie vizuală”, constatăm că spațiul domestic, în ciuda caracterului său privat, a devenit un teren de manifestare a ideologiei comuniste prin diverse elemente decorative și funcționale. În locuințele membrilor de partid și ale nomenclaturii, prezența portretelor și sculpturilor liderilor comuniști era aproape obligatorie, demonstrând loialitatea acestora față de regim. Fenomenul supravegherii reciproce a persoanelor care făceau parte din sistemul organizațiilor de partid și de stat era, în general, bine cunoscut. Portretele lui Lenin și Stalin ocupau poziții privilegiate în aranjamentul de interior, fiind deseori amplasate în locuri vizibile pentru orice vizitator, astfel sugerând adeziunea proprietarului la valorile sistemului⁶⁶.

Calendare cu imagini ideologice, ilustrând realizări ale economiei planificate sau momente cruciale din istoria mișcării comuniste, decorau pereții multor locuințe. Aceste obiecte utilitare serveau concomitent și drept instrumente de propagandă, asigurând expunerea zilnică a locatarilor la mesajele regimului. În locuințele modeste documentate fotografic ale persoanelor care erau membri ai Partidului Comunist sau activau în instituții de stat, portretul lui Lenin ocupa adesea un loc central, fiind flancat de fotografiile membrilor familiei, îmbrăcați în uniforme ce aveau însemne cu caracter sovietic, de diplome de onoare și insigne cu simboluri comuniste sovietice, primite la locul de muncă sau la școală „pentru succese deosebite în muncă” sau „pentru rezultate exemplare la învățătură”. Aceste aranjamente reflectau nu doar conformismul social, ci și interiorizarea valorilor promovate de regim, transformând spațiul privat într-o extensie a spațiului public ideologizat și contribuind la modificarea mentalității oamenilor, în timp ce simbolurile și mesajele propagandistice influențau constant viața de zi cu zi a populației.

Este important de menționat, totuși, că prezența acestor simboluri nu reflectă întotdeauna convingerea ideologică autentică a individului. Deseori, ele reprezentau o formă de conformism social, necesară pentru a evita suspiciunile sau represaliile potențiale. În contextul supravegherii generalizate și al delațiunii încurajate de regim, afișarea simbolurilor sovietice în locuință funcționa ca un scut protector, demonstrând public aderența la valorile oficiale. Același lucru l-a observat Gheorghe Poceptov în lucrarea „*Omul totalitar*”: în perioada stalinistă oamenii ardeau arhivele personale, distrugând orice memorie individuală ce nu coincidea cu memoria colectivă. Neafișarea simbolurilor sovietice putea atrage atenția și suspiciunea⁶⁷.

Vestimentația a constituit un alt domeniu în care simbolurile sovietice și-au făcut simțită prezența constantă. Steaua roșie și emblema cu seceră și ciocanul erau

⁶⁵ *Sovetskaya Moldavia* (Chișinău: Gosizdat Moldavii, 1957).

⁶⁶ A. Dolghi, *Viața cotidiană în RSS Moldovenească (1944–1961): studiu de istorie și antropologie vizuală* (Chișinău: Lexon-Prim, 2025), 50–64.

⁶⁷ Pocheptsov, *Totalitarna liudyna*, 11.

brodate pe uniforme și diverse articole vestimentare (uniforme școlare, militare, ale angajaților diferitelor organizații de stat unde au fost instituite uniforme), transformând purtătorul într-un promotor ambulant al ideologiei comuniste⁶⁸. Aceste simboluri, la rândul lor, nu erau simple elemente decorative, ci marcaje ideologice care subliniau apartenența la colectivitatea socialistă și adeziunea la principiile regimului.

Un element distinctiv al vestimentației, cu încărcătură ideologică, era cravata roșie de pionier, purtată cu regularitate de elevii din sistemul de învățământ sovietic⁶⁹. Gestul matinal al fiecărui copil cu vârsta între 10 și 14 ani, cel de a-și lega la gât cravata de pionier, devenise un ritual cotidian, aparent banal, dar profund încărcat de semnificație politică. Prin acest accesoriu textil ordinar, copiii erau integrați, din fragedă vârstă, în sistemul de valori comuniste, iar identitatea lor personală era astfel aliniată la identitatea colectivă promovată de regim.

În URSS, sistemul de decorații a constituit un instrument deliberat de modelare ideologică și socială. Purtând invariabil simbolurile puterii sovietice - steaua roșie cu cinci colțuri, secera și ciocanul, drapelul roșu - ordinele și medaliile transformau corpul cetățeanului într-un suport vizibil al propagandei statului. Primul ordin sovietic, Steagul Roșu, a fost instituit în 1918. Urmau Ordinul Lenin (1930), Ordinul Steaua Roșie (1930), Ordinul Gloriei (1943, trei grade) și Ordinul Victoriei (1943, cel mai înalt ordin militar, împodobit cu diamante). Războiul a generat o întreagă serie de medalii: „Pentru apărarea Leningradului”, „Pentru apărarea Stalingradului”, „Pentru cucerirea Berlinului”, „Pentru victoria asupra Germaniei” (9 mai 1945). În anii postbelici au apărut medalii jubiliare – „30 de ani ai Armatei Sovietice” (1948) – extinzând logica recompensatorie dincolo de sfera militară, în cea a muncii industriale și agricole. Semnificația lor era dublă: pe de o parte, ierarhizau vizibil societatea, marcând loialitatea față de regim; pe de altă parte, creau un sentiment colectiv de participare la „marea cauză” comunistă, integrând individul în narațiunea oficială a statului sovietic. Sistemul de insigne, medalii și ordine constituia un mecanism complex de recompensare și de control social. Aceste elemente nu serveau doar ca recunoaștere a realizărilor individuale, ci și ca instrumente de vizualizare a ierarhiei sociale și a gradului de integrare în sistemul valoric comunist. Steaua roșie, utilizată ca simbol pentru diferite categorii sociale (octombrei, muncitori, militari), avea dimensiuni variabile în funcție de context, creând un limbaj vizual care permitea identificarea rapidă a statutului social al purtătorului⁷⁰.

Prezența radioului și, ulterior, a televizorului în locuințele sovietice (începând cu anii '50) a reprezentat un canal suplimentar prin care simbolistica regimului

⁶⁸ A. Dolghi, *Viața cotidiană în RSS Moldovenească (1944–1961): studiu de istorie și antropologie vizuală* (Chișinău: Lexon-Prim, 2025), 80–97.

⁶⁹ „Scânteia Leninistă,” 1946, nr. 1, 1–16; nr. 2 (1946): 12.

⁷⁰ Vezi: L. Belovinskii, *Povsedennaja žizn' čeloveka sovetskogo èpohi: predmetnyj mir i social'noe prostanstvo* (Moskva: Akademicheskij proekt, 2017); L. Belovinskii, *Istoria sovetskoi material'noj kul'tury* (Moskva: Akademicheskij proekt, 2024).

a pătruns în spațiul privat. Programele media începeau și se încheiau invariabil cu imnul Uniunii Sovietice, creând un cadru sonor specific și un ritual auditiv cu încărcătură ideologică. Conținutul emisiunilor era saturat de referințe la realizările, frecvent reflectate în mod exagerat, ale regimului și la simbolurile sale, transformând consumul media într-o experiență ideologică⁷¹. Prin intermediul acestor dispozitive, propaganda comunistă a reușit să depășească barierele spațiale, infiltrându-se în intimitatea căminului. Radioul și televizorul au creat o prezență virtuală a statului în locuințele cetățenilor, impunând expunerea constantă a individului la mesajele oficiale chiar și în momentele de relaxare familială.

Simbolurile sovietice în educație și cultură: formarea „omului nou sovietic”

În contextul edificării societății socialiste, RSS Moldovenească a reprezentat o arie în care simbolurile sovietice au fost integrate sistematic în procesele educaționale și culturale, cu scopul indubitabil de a modela conștiințele și de a forma „omul nou sovietic”. Acest proiect antropologic ambițios a determinat o restructurare profundă a instituțiilor educaționale și culturale, transformându-le în instrumente eficiente pentru transmiterea ideologiei comuniste și cultivarea valorilor promovate de regim⁷².

Procesul de integrare ideologică începea din primii ani de viață ai copilului, grădinițele funcționând ca instituții fundamentale pentru socializarea timpurie în spiritul valorilor comuniste. În cadrul acestora, micuții erau familiarizați cu simbolurile regimului prin activități aparent ludice: desenau stele roșii, învățau cântece despre Lenin și participau la ceremonii cu încărcătură ideologică. Aceste practici, departe de a fi simple jocuri, constituiau primele etape ale unui proces sistematic de interiorizare a simbolicii comuniste sovietice.

Traectoria educațională a unui copil sovietic era marcată de ritualuri de trecere cu profundă semnificație ideologică. La vârsta de 7 ani, copiii primeau steluța de octombrel; la 9–10 ani (în clasa a III-a, la data de 22 aprilie, când era celebrată ziua de naștere a lui V. I. Lenin), primeau cravata roșie și insigna de pionier, iar la 14 ani puteau deveni comsomoliști. Aceste evenimente ceremoniale, desfășurate cu solemnitate, funcționau în comunitatea ideologică sovietică ca ritualuri de trecere „inițiatice”. Obiectele simbolice primite cu aceste ocazii – steluța cu chipul lui Lenin, cravata roșie, carnetul de membru – transcendeau statutul de simple accesorii, devenind marcaje identitare și certificate de loialitate.

Organizațiile de copii și tineret (octombreii, pionierii, comsomoliștii) reprezentau structuri ierarhice, prin care statul își modela viitorii cetățeni, fiecare nivel având propriul set de simboluri și responsabilități. Uniformele și simbolurile specifice – cu insignă pentru octombreii și comsomoliști, cu insignă și cravată

⁷¹ L. Belovinskii, *Istoria sovetkskoi material'noj kul'tury*, 80–87.

⁷² Vezi: A. Dolghi, *Copilăria în Moldova Sovietică (1924–1961): o investigație istorico-antropologică a copilăriei de la periferia imperiului* (Chișinău: Editura Arc, 2022).

roșie pentru pionieri – funcționau ca elemente de coeziune vizuală și ca marcaje ale apartenenței la colectivitatea ideologică. Apartenența la aceste organizații era, realmente, obligatorie, refuzul implicând marginalizare socială și potențiale repercusiuni asupra familiei⁷³.

În mediul școlar, simbolurile sovietice erau omniprezente. Manualele conțineau imagini cu steagul roșu și alte simboluri ale statului sovietic. Portretele liderilor comuniști erau plasate în poziții centrale în sălile de clasă. Ziua de școală începea uneori cu declamarea lozincilor care glorificau Partidul Comunist. Festivitățile școlare includeau parade și ceremonii dedicate regimului, transformând spațiul educațional într-un teatru al adeviziunii ideologice⁷⁴.

Un aspect semnificativ al formării „omului nou sovietic” îl constituia reconfigurarea universului ludic al copilăriei. Jocurile copiilor reflectau valorile promovate de stat, iar micuții erau încurajați să participe la jocuri modificate, cu personaje și atribute noi. Unul dintre cele mai frecvente jocuri era „de război”, în care eroul pozitiv era, invariabil, ostașul sovietic. Aceste jocuri nu erau doar activități recreative, ci reprezentau simulări ale rolurilor sociale valorizate de regim, pregătind copiii pentru pozițiile pe care urmau să le ocupe în societatea socialistă.

Jucăriile produceau, la rândul lor, efecte de socializare ideologică. Figurinele de muncitori și soldați, machetele de rachete spațiale și tancuri, armele-jucărie și accesoriile vestimentare, care imitau uniforme sovietice, constituiau un univers material care reflecta valorile regimului. Chiar și în momentele de joacă aparent spontană, copiii interacționau cu obiecte încărcate de semnificații ideologice, interiorizând astfel viziunea oficială asupra lumii.

Literatura și presa pentru copii reprezentau un alt vehicul important pentru transmiterea simbolurilor sovietice. Cărțile destinate celor mici inserau povești despre eroi ai muncii, despre lupta împotriva „dușmanilor clasei muncitoare” și despre devotamentul față de patrie. Ilustrațiile acestor cărți includeau frecvent simboluri sovietice – steaguri și stele roșii, secera și ciocanul – integrate în scene cotidiene sau festive, normalizând astfel prezența acestora în imaginarul copiilor⁷⁵.

Sărbătorile tradiționale au fost reinterpretate pentru a sluji obiectivelor ideologice. Anul Nou, care, în calendarul secular sovietic, înlocuia oficial Crăciunul, era celebrat cu un brad decorat cu stele roșii, figurine de cosmonauți, pionieri, tractoare miniaturale etc. Moș Gerilă (personaj cu nume calchiat din limba rusă, care l-a înlocuit pe Moș Crăciun), însoțit de nepoata sa Albă ca Zăpada (Snegurocica) – personaj importat din tradițiile de iarnă rusești – distribuia daruri „celor silitori și disciplinați”, transformând o sărbătoare tradițională într-

⁷³ A. Dolghi, *Copilăria în Moldova Sovietică (1924–1961): o investigație istorico-antropologică a copilăriei de la periferia imperiului*, 90–120.

⁷⁴ A. Dolghi, „Abecedarul ca instrument de îndoctrinare a copilăriei și formare a unor noi identități în R(A)SS Moldovenească (1924–1961)”, *Tradiții și procese etnice*, ed. 1 (Chișinău: Grafema Libris, 2020), 240–251.

⁷⁵ Vezi „Scânteia Leninistă,” 1946, nr. 1, 1–16.

un spectacol cu un subtext ideologic. Prin aceste modificări, regimul elimina elementul religios și îl înlocuia cu un ritual civic, aliniat valorilor oficiale⁷⁶.

În sfera culturală, simbolurile sovietice au fost impuse sistematic prin intermediul diverselor forme artistice. Realismul socialist, doctrina estetică oficială, îi constrângea pe artiști și scriitori să creeze opere care glorificau realizările regimului, lupta clasei muncitoare și construirea socialismului. Instituțiile culturale din RSS Moldovenească – teatre, case de cultură, biblioteci, muzee – erau decorate cu simboluri sovietice și găzduiau evenimente dedicate unor factori ai ideologiei comuniste.

Literatura, muzica și cinematografia erau supuse imperativelor ideologice. Scriitorii erau încurajați să producă lucrări care reflectau transformarea revoluționară a societății și formarea „omului nou sovietic”. Compozitorilor li se solicita să creeze cântece patriotice și imnuri consacrate partidului și liderilor săi. Filmele prezentau, în exclusivitate, narațiuni în care valorile comuniste triumfau, iar personajele exemplificau calitățile cetățeanului sovietic „ideal”.

Aceste producții culturale nu erau doar expresii artistice, ci și instrumente de manipulare, menite să transmită simbolurile și valorile regimului către mase. Accesibilitatea lor era asigurată prin tiraje mari, prețuri reduse și distribuire amplă prin rețeaua instituțiilor culturale de stat. Astfel, chiar și în momentele de relaxare și divertisment, cetățeanul sovietic rămânea expus mesajelor ideologice.

Eficiența modelatoare a sistemului sovietic de educație și cultură rezida în *capacitatea sa de a transforma simbolurile externe în repere identitare interne*. Prin expunerea constantă și repetitivă a individului la simbolistica regimului, începând din primii ani ai copilăriei și continuând pe tot parcursul vieții, cetățenii RSS Moldovenești ajungeau să interiorizeze aceste simboluri, care deveneau parte integrantă a identității lor personale.

Interiorizarea valorilor comuniste nu era rezultatul exclusiv al constrângerii, ci și al capacității sistemului de a crea legături afective cu simbolurile sale prin intermediul acestora. Evenimentele ceremoniale din viața copiilor – primirea cravatei de pionier, participarea la parade etc. – erau organizate ca experiențe emoționale pozitive, generând sentimente de mândrie și de apartenență. Simbolurile fizice – insigne, uniforme, carnete de membru – deveneau obiecte de valoare personală, investite cu semnificații emoționale profunde⁷⁷.

Prin această strategie complexă, „omul nou sovietic” era modelat nu doar ca individ supus ideologic, ci ca parte a unui proiect colectiv, în care, fiind dirijat indirect de ideologia statului, își găsea, în aparență, un rost existențial. Educația vizuală, axată pe simbolica sovietică, începea de la o vârstă fragedă, iar repetarea

⁷⁶ A. Dolghi, *Viața cotidiană în RSS Moldovenească (1944–1961): studiu de istorie și antropologie vizuală* (Chișinău: Lexon-Prim, 2025), 182; A. Dolghi, „Viziuni și concepte asupra copilăriei sovietice ca etapă a formării unei noi identități,” în *Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare*, 2020, 194–205.

⁷⁷ A. Dolghi, „Propagarea valorilor copilăriei sovietice și formarea unei noi identități în RSS Moldovenească (1944–1961),” *Revista de Etnologie și Culturologie* 27, nr. 1 (2020): 12–20.

zilnică transforma aceste simboluri în repere identitare esențiale. Astfel, simbolurile comuniste nu erau doar învățate cognitiv, ci erau trăite prin experiențe personale, fiind interiorizate afectiv și devenind elemente constitutive ale sinelui.

Simbolurile sovietice în rutina activităților cotidiene

Calendarul tradițional al sărbătorilor religioase a fost înlocuit oficial cu un nou calendar al sărbătorilor sovietice: 1 mai (Ziua Internațională a Muncii), 7 noiembrie (celebrarea Revoluției din Octombrie), 9 mai (Ziua Biruinței) etc. Pe data de 12 octombrie era sărbătorită ziua formării RASSM și a Partidului Comunist al Moldovei, iar 28 iunie a fost desemnată drept „Ziua eliberării Basarabiei de sub jugul României burghezo-moșierești”. În același spirit al reconfigurării memoriei colective, 24 august a devenit „Ziua eliberării RSS Moldovenești de sub ocupația germano-fasciști”, marcând momentul integrării definitive a teritoriului în structura sovietică⁷⁸ etc. Aceste sărbători erau marcate de parade, manifestații și festivități publice, în care simbolurile sovietice ocupau un loc central.

Au fost create noi ritualuri pentru a marca momentele importante din viața oamenilor, înlocuind ceremoniile religioase și tradiționale. Înregistrarea oficială a nou-născutului, căsătoriile civile și înmormântările laice erau organizate într-un cadru festiv, cu utilizarea simbolurilor sovietice.

În colhozuri și sovhozuri, în fabrici și instituții, simbolurile sovietice erau omniprezente. Steaguri roșii, panouri de onoare cu fotografiile frunțașilor în producție, diplome și insigne pentru realizări în muncă – toate acestea făceau parte din peisajul cotidian al locului de muncă al fiecărui individ. Întrecerile socialiste între colectivele de muncă foloseau simboluri sovietice pentru a stimula productivitatea. „Steagul roșu transmisibil” era acordat colectivului frunțaș, iar pe diplomele și certificatele de merit erau imprimate simboluri ale puterii sovietice.

Omniprezența simbolurilor comuniste sovietice în viața cotidiană a avut un impact profund asupra modului în care oamenii percepeau realitatea și se raportau la autorități. Simbolurile au contribuit la crearea unui nou cadru de referință ideologic, în care loialitatea față de regim și aderarea la valorile comuniste reprezentau norma socială. Din perspectiva teoriilor lui Mircea Eliade, simbolurile comuniste și sovietice au funcționat ca „hierofanii secularizate”, creând o nouă sacralitate politică. Contestarea sau profanarea acestor simboluri era percepută ca o ofensă gravă adusă ordinii sociale, comparabilă cu blasfemia în societățile tradiționale religioase.

Unul dintre efectele majore ale omniprezenței simbolurilor sovietice a fost standardizarea experienței cotidiene. În orașele Chișinău, Tiraspol, Bălți și Bender (Tighina), în centrele raionale și în sate, erau răspândite aceleași simboluri, lozinci și ritualuri. Acest fapt crea un peisaj cultural uniform, în care particularitățile locale erau estomate în favoarea unui model sovietic standardizat. Uniformizarea

78 V. Zelenciuc și L. Loșcutova, *Noile sărbători, datini și ritualuri (recomandări practice)* (Chișinău: Cartea Moldovenească, 1986), 6.

simbolistică, specifică sistemelor totalitare, avea scopul de a elimina diferențele individuale, dar a avut ca consecință crearea unei „lumi duplicitare”. În RSS Moldovenească, această tendință a fost amplificată de eforturile regimului de a șterge identitatea românească a populației băștinașe și de a construi o nouă identitate – „moldovenească” sovietică.

Simbolurile comuniste sovietice deveniseră parte dintr-un ritual cotidian. Carnetul de partid, purtat cu grijă în buzunarul interior al hainei, era mai mult decât un document – era un simbol al apartenenței, al loialității, al unei identități asumate. La fabrici, panourile de propagandă afișau chipurile celor mai harnici (sau doar prezenți ca harnici) muncitori, însoțite de lozinci mobilizatoare și de simboluri precum steaua roșie sau secera și ciocanul.

Așa cum am menționat anterior, chiar și la sărbătorile de familie și la cele calendaristice nepolitice, simbolurile sovietice erau prezente. La nunți, se cântau cântece sovietice; la ziua de naștere, copiilor li se ofereau cadouri cu tematică sovietică – jucării în formă de cosmonauți, tractoare, camioane, arme, cărți cu povești despre eroi ai muncii, inspirate din viața socialistă. Bradul de Anul Nou era decorat cu stele roșii, rachete spațiale și figurine de pionieri, transformând o veche tradiție într-un spectacol ideologic.

Această omniprezență a simbolurilor nu era întâmplătoare. Ea făcea parte dintr-o strategie atent construită de modelare a conștiinței colective. Prin repetare și prin integrare în viața cotidiană, simbolurile sovietice deveneau simboluri familiare, aproape invizibile, dar tocmai această familiaritate le conferea forță. Ele nu mai trebuiau explicate: erau înțelese instinctiv, acceptate fără întrebări.

În ciuda eforturilor regimului de a impune simbolurile comuniste și sovietice ca fiind unicele acceptate și funcționale în societate, acestea au fost, în cele mai frecvente cazuri, abordate cu ambivalență sau chiar întâmpinate cu rezistență pasivă. În spațiul privat, majoritatea locuitorilor din RSS Moldovenească continuau să trăiască în credința creștină, să respecte tradițiile și, pe ascuns de ochii autorităților, să păstreze și să utilizeze simboluri creștine și tradiționale (icoane, cruci, crucifixe, cărți religioase, pasca, ouăle colorate, măștile de teatru popular etc.), creând astfel o juxtapunere între simbolistica oficială și cea religioasă și tradițională.

Aplicând teoriile lui Mircea Eliade, putem interpreta această coexistență ca pe o strategie de supraviețuire culturală. Simbolurile tradiționale, păstrate în taină, funcționau ca „mesaje de salvare camuflate”, oferind indivizilor posibilitatea de a evada psihologic din sistemul opresiv.

Așadar, în spatele acceptării generale aparente se ascundea adesea o ambivalență tăcută. Unii cetățeni respectau noile simboluri din convingere, cei mai mulți – din conformism, iar alții – din teamă. Indiferent de motivație, situația era aceeași: o societate în care ideologia era prezentă nu doar în discursuri, ci și în obiecte, gesturi și spații.

Persistența simbolurilor – memorie, nostalgie și reinterpretare postsovietică

După prăbușirea Uniunii Sovietice, simbolurile sovietice nu au dispărut pur și simplu – au rămas suspendate între trecut și prezent, între uitare și nostalgie. În multe orașe postsovietice, statui ale lui Lenin încă domină piețele, iar steaua roșie mai poate fi atestată pe clădiri vechi și pe porțile întreprinderilor. Cu ocazia unor sărbători, unele persoane încă mai afișează și promovează în spațiul public simboluri totalitare. Aceste reminiscențe ale trecutului nu mai sunt semne ale unei ideologii active, ci urme ale unei epoci care continuă să provoace reflecție și dezbateri.

După proclamarea independenței Republicii Moldova din 1991, monumentul lui Lenin din Piața Centrală a orașului Chișinău a fost transferat pe teritoriul Centrului Internațional de Expoziții „Moldexpo”, iar cea mai mare parte a monumentelor lui Lenin din orașe, centre raionale și sate a fost demontată, întrucât multe dintre acestea nu prezentau valoare artistică și, mai mult decât atât, erau în mare parte asemănătoare sau aproape identice. Totuși, o parte dintre ele rămân, deocamdată, pe locurile vechi, alimentând sentimente nostalgice după fostul regim sovietic în rândul unei părți a populației, deși au trecut atâția ani de la dobândirea independenței.⁷⁹

Pentru unii, aceste simboluri sunt purtătoare de memorie afectivă: amintiri din copilărie, din tinerețea trăită într-un sistem care promitea egalitate și stabilitate. Pentru alții, ele sunt semne ale opresiunii, ale controlului și ale pierderii libertății. Această ambivalență face ca simbolurile sovietice să fie astăzi obiecte de reinterpretare culturală: apar în filme, în lucrări de artă contemporană, în modă, dar și în discursuri politice nostalgice. În spațiul public, muzeele de istorie și expozițiile tematice tind să contextualizeze aceste simboluri, transformându-le din instrumente de propagandă în obiecte de studiu. În mediul digital, simbolurile sovietice au cunoscut un proces de reutilizare vizuală: sunt folosite în jocuri video, videoclipuri muzicale etc., deseori fără o legătură directă cu ideologia originară. Reinterpretarea și reutilizarea le conferă o viață nouă, dar și o pierdere de sens, transformându-le din semne politice în elemente estetice sau nostalgice. Astfel, simbolurile totalitare continuă să funcționeze – nu ca expresii ale unei doctrine, ci ca straturi de memorie, ca semne ale unei epoci trecute, ca obiecte de negociere identitară, continuând să influențeze și să transmită, totuși, mesaje ideologice indirecte.

Concluzii

Studiul temei relevă cum puterea simbolică poate fi mobilizată pentru a reconfigura identități, pentru a estompa granițele dintre public și privat și pentru a impune o nouă ordine semantică asupra vieții cotidiene. Simbolurile sovietice din RSS Moldovenească nu au fost simple reprezentări decorative, ci instrumente

⁷⁹ Gh. Nicolaev, “Politici comemorative sovietice în RSS Moldovenească prin monumente de istorie și sculpturi monumentale (1944–1990)” *Revista de Istorie a Moldovei* 92, nr. 4 (2012): 59–82.

active de control, convingere și transformare a conștiinței colective a unei populații supuse unor schimbări forțate și profunde. Depășind sfera decorativă sau cea propagandistică, *simbolurile totalitare sovietice* introduse în RSS Moldovenească au constituit mecanisme sofisticate de reconfigurare a societății, operând la mai multe niveluri ale experienței cotidiene. Aplicând paradigma teoretică elaborată de Mircea Eliade, am demonstrat cum simbolică comunistă a funcționat ca un sistem de „hierofanii secularizate”, având tendința de a înlocui repertoriul simbolic tradițional, religios și național. Înlocuirea a vizat atât sfera estetică, cât și profunzimea ontologică, în scopul redefinirii cadrului existențial și axiologic al comunității. Legitimarea regimului, mobilizarea socială și forjarea unei noi identități colective au reprezentat sarcini esențiale pentru acest ansamblu de simboluri.

Diseminarea exhaustivă a simbolurilor sovietice în toate sferele vieții a generat un mediu de conformitate ideologică normativă, în care abaterea implica riscuri semnificative. Paradoxal, această suprasaturație de simboluri totalitare a catalizat dezvoltarea unor strategii de rezistență tacită, manifestate preponderent în intimitatea spațiului privat, creând un dualism interesant între acceptarea publică și contestarea discretă.

Examinarea procesului de pătrundere a simbolurilor sovietice în viața cotidiană, în arhitectură, vestimentație, educație etc. și a efectului acestora asupra memoriei colective relevă natura lor polivalentă: familiare și chiar enigmatice, omniprezente, dar, cu toate acestea, nu întotdeauna acceptate și nici pe deplin conștientizate. Secera și ciocanul, steaua roșie, portretele oficialilor, uniforme, insigne și monumentalismul arhitectural au constituit vehicule ideologice și puncte de referință identitare, care au modelat semnificativ experiența subiectivă a unei întregi generații.

Un aspect demn de remarcat este durabilitatea acestor simboluri în perioada postsovietică, care demonstrează capacitatea lor de a transcende contextul istoric de origine. Metamorfozate în factori nostalgici, în mărturii controversate sau în elemente estetice recontextualizate, ele continuă să funcționeze în societatea contemporană ca purtătoare de memorie și catalizatoare emoționale. Persistența de durată a simbolurilor comuniste și sovietice în conștiința publică și în spațiul social postsovietic indică absența unor ideologii alternative coerente și carențele majore ale procesului de realizare a proiectului democratic, început cu entuziasm în anii '90 ai secolului al XX-lea, și reflectă dezamăgirea unei părți considerabile a societății față de transformările politice recente. Această situație subliniază importanța și necesitatea unei analize aprofundate a relației dintre simbolistică, ideologie și transformările sociale pentru a înțelege dinamica identitare contemporane, inclusiv în Republica Moldova.

Concluzionăm că regimul totalitar comunist din RSS Moldovenească a exercitat un control social atât prin coerciție directă, cât și prin manipularea universului simbolic și prin reconfigurarea percepțiilor cotidiene. Această înțelegere devine esențială pentru analiza proceselor de transformare socială din

spațiul postsovietic și pentru dezvoltarea unor strategii eficiente de construire a unei societăți democratice autentice.

În esență, studiul simbolurilor comuniste și sovietice ne invită la o reflecție critică asupra modului în care ideologiile funcționează prin factori cotidiani și continuă să influențeze percepțiile sociale mult timp după dispariția sistemelor politice care le-au generat, oferind, totodată, instrumente conceptuale pentru abordarea provocărilor specifice societăților în tranziție.

Rezumat

Articolul elucidează rolul simbolurilor comuniste și sovietice în reconfigurarea vieții cotidiene din RSS Moldovenească (1940–1941, 1944–1953), demonstrând că acestea au depășit funcția propagandistică, devenind mecanisme complexe de restructurare socială și identitară. Actualitatea cercetării rezidă în persistența acestor simboluri în spațiul postsovietic și în necesitatea de a înțelege dinamica identitară contemporană din Republica Moldova. Utilizând cadrul teoretic al lui Mircea Eliade privind *sacralul*, *hierofania*, *simbolurile* și *mitul*, se argumentează că simbolurile sovietice – steaua roșie, secera și ciocanul, monumentele, uniforme, ritualurile – au funcționat ca un sistem de „hierofanii secularizate”, înlocuind simbolurile religioase și naționale tradiționale cu un nou imaginar politic. Simbolurile au fost incluse sistematic în viața cotidiană, arhitectură, educație și vestimentație, generând conformitate ideologică și normativă, dar și strategii de rezistență tacită în spațiul privat.

Principalele concluzii evidențiază că regimul totalitar a exercitat controlul social atât prin coerciție, cât și prin manipularea universului simbolic, iar suprasaturația simbolică a produs un dualism între acceptarea publică și contestarea discretă. Simbolurile sovietice din RSS Moldovenească nu au fost simple reprezentări decorative, ci instrumente active de control, convingere și transformare a conștiinței colective a unei populații supuse unor schimbări forțate și profunde. Depășind sfera decorativă sau cea propagandistică, simbolurile sovietice au constituit mecanisme sofisticate de reconfigurare a societății, operând la mai multe niveluri ale experienței cotidiene.

Cuvinte-cheie: simboluri sovietice, hierofanii secularizate, RSS Moldovenească, identitate colectivă, viață cotidiană.

Adrian DOLGHI

National Museum of Ethnography and Natural History

E-mail: addolghi@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6770-6890